

N:o 8.

Af grefve **Wachtmeister** om lagstiftning angående invallning.

I det förslag till förordning angående torrläggning af jord, som den 20 december 1877 afgafs af nya lagberedningen, funnos i §§ 14—21, 32 och 82 inrymda bestämmelser om invallning. Med invallning förstås, såsom bekant, ett företag som afser att bereda jordförbättring genom uppförande vid sjö eller annat vattendrag eller vid hafvet af vall eller annan byggnad till skydd mot vattnet.

Enligt beredningens förslag skulle jordegare, som äskade invallning, emot andra jordegare hafva väsentligen enahanda rätt, som jordegare, hvilken ville åvägabringa sjösänkning eller annan vattenafledning, dock med vissa af företagets särskilda beskaffenhet bibringade olikheter. För det fall nemligen, att nytta af invallningen ej vunnes med mindre vattenuppfodringsverk eller annan dylik anstalt användes, och företagets framtida bestånd sålunda vore beroende deraf, att nämnda anstalter behörigen underhölles, meddelades särskilda föreskrifter om skyldighet för jordegare, som ej ville taga del i företaget, att för en tid af tjugu år — ej, såsom vid sjösänkning, för beständigt — upplåta af den förbättrade jorden så mycket som emot båtnaden svarade; om åliggande för den, som invallningen hålla bort, men sådant försummat, att gälda skadeersättning; om förnyad pröfning af invallningsfrågan hvart tionde år, der frivillig öfverenskommelse om invallningens fortfarande vidmagthållande ej kunde träffas, o. s. v.

Ofvan åberopade paragrafer i beredningens förslag voro af följande lydelse:

»(2 kap.)

14 §. Vill man vid sjö eller annat vattendrag eller vid hafvet göra vall eller annan byggnad till skydd emot vattnet; bygge så, att annan ej deraf har men; söke ock tillstånd från det allmännas sida i fall, der sådant är stadgadt.

15 §. Kan jord, som vid vattendrag belägen är, genom invallning förbättras eller göras odlingsbar med mindre kostnad och rubbning af vattendraget, än som nödig vore, der sådan åtgärd, som i 12 § sägs, skulle för ändamålet vidtagas; eller kan genom invallning vid hafvet dylik jordförbättring vinnas; då hafve under enahanda vilkor, som i fråga om sjösänkning gällande äro, jordegare, hvilken invallning äskar, emot annan joregare den rätt, här nedan skils.

16 §. Är för invallningens bestånd eller ändamålsenliga inrättning nödigt, att vallen fortsättes eller fäste derföre göres å mark, hvars egare ej vill i företaget ingå; vare han pliktig att emot ersättning, efter ty i 6 § sägs, af den mark upplåta hvad för byggnaden jemte dertill hörande graf för vattnets samlande åtgår.

17 §. Ega två eller flere del i jord, som genom invallningen skyddas, och är läget sådant att för jordens odling hinderligt vatten kan genom dikning afledas utan att uppfodringsverk eller dylik anstalt för vattnets upphemtande är af nöden; vare då den, som sålunda för sin jord har nytta af företaget, skyldig att deri taga del enligt enahanda grunder, som i fråga om dikning äro i 1 kap. stadgade.

18 §. Nu vinnes ej nytta af invallningen med mindre vattenuppfodringsverk eller dylik anstalt användes; varder sådan anstalt hållen af den, som invallningen gjort, och bortskaffas derigenom vatten från jord, som hörer annan till; då vare denne pliktig att antingen i så måtto deltaga i företaget, att han skall under tjugu år, räknadt från slutet af det kalenderår, under hvilket invallningen fullbordades, gälda vid hvarje års slut en tjugonedel af den andel i anläggningskostnaden, som i mån af nyttan å hans jord belöper, och dertill sin anpart i driftkostnad och underhåll, eller ock, om han hellre vill, efter ty i 82 § sägs, för lika lång tid utan afgäld upplåta af den förbättrade jorden så mycket, som emot båtnaden svarar. Försummar han, som invallningen gjort, att hålla den vid magt under de tjugu åren, och följer ej rättelse sedan erinran derom skett; då skall för tid, som återstår, skyldigheten för annan jordegare att, på sätt nämndt är, taga del i företaget eller upplåta jord, upphöra och för all skada ersättning till honom gäldas af den, som invallningen hålla bort.

Kunna ej jordegarna enas om invallningens vidmagthållande efter de tjugu åren, ege den, som invallningen hålla vill, att utan lösen öfvertaga vallen med tillhörande graf; och ankomme på ny pröfning i den ordning, som i 4 kap. föreskrives, om och i hvad mån annan jordegare må förpligtas att under viss tid, för hvar gång ej öfverstigande tio år, antingen årligen gälda sin anpart i driftkostnad och underhåll eller ock upplåta jord, allt i öfvensstämmelse med här ofvan i denna paragraf stadgade grunder.

19 §. Jord, sten eller grus, som till invallning erfordras, må tagas å det område, som af invallningen skyddas, dock emot ersättning enligt 6 §.

20 §. Vallar och grafvar, som till jords skyddande anlagda äro, må ej till annat ändamål användas utan samtycke af den, som råder öfver invallningen.

21 §. I allt öfrigt, hvarom ej i detta kap. särskildt stadgad är, gälle i tillämpliga delar om invallning hvad i 1 kap. om dikning är sagdt.

(3 kap.)

32 §. Vid invallning må den rätt, som i fråga om vattenverk är i detta kapitel för vattenafledning medgifven, tillkomma jordegare endast der sådant är nödigt för vattenafledning, som i sammanhang med invallningen göres. Vållas af invallning ej vidare skada eller olägenhet än sådan, som i 31 § afses; deraf må ej hinder emot företaget möta, allenast ersättning gifvas, efter ty i nämnda paragraf sägs.

(5 kap.)

82 §. Vill någon för att vinna befrielse från skyldighet att gälda bidrag till invallning, hvarom i 18 § skils, i stället på viss tid upplåta mot båtnaden svarande del af den förbättrade jorden, göre anmälan derom inom tid och i den ordning, som i 79 § föreskrifna äro; gälle ock för bestämmande af den jordvidd, som bör upplåtas, de i samma paragraf stadgade grunder. Äskas sedan vid syneförrättningen synemännens åtgärd för jordens utstakande, vare de, ändå att anmälan, hvarom nyss är nämndt, ännu ej skett, pligtige att sådan åtgärd meddela.»

Då beredningens omförmälda författningsförslag granskades i högsta domstolen, påyrkade domstolens fleste ledamöter uteslutande ur förslaget af bestämmelserna om invallning. De skäl, som mot dessa bestämmelser anfördes, voro väsentligen, att en utsträckning af tvångsrätt i fråga om

torrläggningsföretagen, till fördel för enskilda intressen, utöfver hvad gällande lag medgäfvé, icke syntes hvarken ur synpunkten af jordbrukets befrämjande behöflig eller från rättslig synpunkt antaglig. Hvad särskildt anginge invallningsföretagen, vore ock dessa företags framgång i hög grad beroende på det omsorgsfulla och noggranna verkställandet och underhållet af alla de anstalter, som för vattnets afbållande och bortledande vore af nöden, hvadan det med allt skäl borde lemnas åt den frivilliga öfverenskommelsen att bringa dylika gemensamma företag till stånd. Icke heller syntes det för jordbrukets utveckling i allmänhet inom vårt land vara af någon vigt, att invallningsföretag skulle kunna genom tvång åvägbringas, då dessa företag endast på ett mera inskränkt antal ställen låte sig genomföras.

Då ärendet den 24 januari 1879 föredrogs i statsrådet, anförde chefen för justitiedepartementet, att han, i fråga om invallningsföretagen, tvekade att för dem utan ett trängande behof, som han trodde i detta fall icke vara fullt ådagalagdt, tillstyrka medgifvandet af dittills för vår lagstiftning främmande tvångsrätter, hvarföre han, med åberopande af hvad derom inom högsta domstolen vid förslaget granskning blifvit anfördt, ansåg stadgandena angående invallning böra ur förslaget uteslutas. I öfverensstämmelse härmed upptogos omförmälda stadganden icke i det förslag till lag om dikning och annan afledning af vatten, om hvars antagande proposition till Riksdagen nyssnämnda dag beslöts, likasom desamma ej heller förekomma i den författning i ämnet, som den 20 juni samma år utfärdades.

Obestriddligt är, att rätten för en eller flere jordegare att tvinga andra dylika att antingen deltaga i ett tilltänkt torrläggningsföretag eller ock i annat fall afstå en del af den jord, som genom företaget vinner förbättring, innefattar ett temligen våldsamt ingrepp i eganderätten. Då nu emellertid, trots de betänkligheter, som mot medgifvandet af en sådan tvångsrätt kunna anföras, omsorgen om landets uppodling föranledt lagstiftaren att i ganska vidsträckt omfång medgifva dylik rätt då fråga är om afledning af vatten ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark eller om sänkning eller uttappning af sjö eller upprensning, fördjupning, utvidgning eller rätning af elf, å eller annat vattendrag, förmår jag för min del icke inse, att ur principiellt rättslig synpunkt hinder skulle möta för tvångsrättens tillämpning i fråga om invallningsföretagen, hvilka afse alldeles samma *mål* som de nyss omnämnda vattenafledningsföretagen, och, om än de för målets vinnande nödiga *medlen* delvis äro olika, likväl icke skulle föranleda större utan, i de måhända flesta och vigtigaste fallen, mindre ingrepp i eganderätten än sistnämnda företag.

Såsom ofvan blifvit nämndt, skulle nemligen i de fall, der vattenuppfor-
dringsverk behöfde användas, jordegare, som icke ville deltaga i företaget,
afstå mark, ej för alltid, utan endast för viss tid.

Tyngdpunkten i de skäl, som anförts mot den ifrågasatta lagstift-
ningen om invallning, synes ock hafva varit den, att något större behof
af en dylik lagstiftning icke skulle hafva gjort sig kändt. Syftmålet
med denna min framställning är emellertid att påkalla Riksdagens upp-
märksamhet därför, att ett sådant behof åtminstone inom en del af vårt
land verkligen gjort sig i afsevärd mån gällande.

Innanför den skärgård, som omgifver den blekingska kusten, tränga
mångenstädes smala hafsvikar ganska djupt in i landet. De inre delarne
af dessa vikar äro ofta helt grunda, i det att vattnet i dem icke är mer
än en eller ett par fot djupt — stundom är detta fallet med viken i dess
helhet. Dessa vikar äro i sjelfva verket stadda i begrepp att öfvergå
till fast land. Det är vetenskapligt konstateradt, att det blekingska lan-
det är stadt i oafåtlig höjning, och äfven ett ytligt betraktande gifver
otvetydigt vid handen, att många invid kusten befintliga nu odlade sänk-
ningar i en kanske icke synnerligen aflägsen förtid varit hafsbotten.
Mångenstädes skulle utan allt för stora kostnader denna naturens lång-
samma utvecklingsprocess kunna genom lämpliga invallningsåtgärder fort-
skyndas, så att den grunda hafsviken blefve förvandlad till odlingsbar
jord. Då emellertid antalet strandegare vid dessa vikar ofta är betydligt,
inses lätt att, med den obenägenhet för nyheter, som stundom förekom-
mer hos landtbefolkningen, ett tilltänkt invallningsföretag lätteligen skall
stöta på motstånd hos en eller annan strandegare, hvilket, med den nu-
varande lagstiftningen, är tillräckligt att hindra företaget att komma till
stånd. För mig är kändt ett fall, der ett planlagdt invallningsföretag,
genom hvilket något öfver 500 tunnland skulle torrläggas, måst förfalla
på grund af motstånd från en strandegare, som i företaget skulle ingått
med 20 tunnland. Naturligtvis är det önskvärdast, att ett dylikt företag
må komma till stånd genom frivillig öfverenskommelse mellan samtliga
delegare, men då detta i lika mån gäller om de vattenafledningsföretag,
vid hvilka tvångsrätt är medgifven, har jag svårt att inse, hvarför icke
lagstiftaren skulle kunna bereda äfven jordegare, som äro i tillfälle att
torrlägga jord genom invallning, utväg dertill.

Visserligen har, såsom redan blifvit nämndt, emot medgifvande af
tvångsrätt vid invallningsföretag anförts, att dessa företags framgång
vore i så väsentlig mån beroende på det omsorgsfulla och noggranna
verkställandet och underhållet af de erforderliga arbetena, att dessas brin-
gande till stånd med allt skäl borde lemnas åt den frivilliga öfverens-

kommelsen. Härvid bör likväl, hvad först sjelfva verkställandet af invallningen angår, erinras, att, sedan detta yttrande afgafs, kunskapen om nederbörds- och afdunsningsförhållandena gjort betydliga framsteg och att tillgång numera icke saknas på landtbruksingenjörer, hos hvilka de för utförandet af dylika företag erforderliga kunskaper kunna förutsättas; och, hvad beträffar underhållet af invallningsarbetena, kan, der företaget väl blifvit bragt till lyckligt genomförande, förväntas, att intresset för deras vidmagthållande bör hos delegarne vara tillräckligt stort, att de hvar i sin mån öfvervaka att invallningen hålles i behörigt stånd. Försummar den, som invallningen hålla bort, sina åligganden, upphör, enligt nya lagberedningens förslag, skyldigheten för annan jordegare att taga del i företaget eller upplåta jord, och rätt till ersättning för all skada inträder för honom.

Då otvifvelaktigt är, att genom en lagstiftning i den antydda riktningen möjlighet skulle öppnas att, särskildt i Blekinge, men antagligen äfven i andra delar af vårt land, göra nu så godt som värdelösa arealer inkomstbringande och derigenom bereda ett icke oväsentligt tillskott i arealen af odlad jord inom landet, tillåter jag mig, under åberopande i öfrigt af nya lagberedningens motivering för de af densamma föreslagna lagbestämmelserna, vördsamligen föreslå,

att Riksdagen ville, vare sig under formen af tillägg till lagen om dikning och annan afledning af vatten den 20 juni 1879 eller såsom särskild författning, för sin del antaga bestämmelsen om invallning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det i nya lagberedningens ofvan omförmälda betänkande af den 20 december 1877 innefattade förslag i ämnet.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 26 januari 1893.

Hans Wachtmeister.